

**Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı İdarəetmə və Texnologiya kolleci**

“Xalq naxışları”

fənninin

PROQRAMI

040723– “Zərgərlik məmulatları və bəzək əşyalarının hazırlanması”

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı
İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin Metodiki
şurasının 15 sentyabr 2017-ci il tarixli iclasının
qərarı ilə təsdiq edilmişdir.
(Protokol № 1)

Bakı 2017

Tərtib etdi:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

İbrahimova Leyla Zakir

Redaktor:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

Cabbarova Ülviyyə Natiq

Rəy verənlər:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

1. Məmmədova Ülviyyə İlqar

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq
Akademiyaşının baş müəllimi

2. Nağıyev Əkbər Kamal

İZAHAT VƏRƏQİ

Fənnin tədrisinə ayrılan saatların miqdarı – 120 saat.

Dekorativ tətbiqi sənətin bədii əsasını dəyişik strukturlu və formalı ornamentlər təşkil edir. Xalq naxışları sadə və primitiv formada, inkişafın ən ilk mərhələsində yaranmış, evolyusiya mərhələsində bədii düşüncələr yavaş – yavaş inkişaf etdikcə daha da təkmilləşmiş və xalq içindən çıxmış istedadlı ustaların individual yaradıcılığı sahəsində incəsənətin azad bir sahəsini yaratmışdır.

Fənnin tədrisi zamanı müəllim tələbələrə hər hansı bir naxışın yaranma tarixi haqqında məlumat verməklə yanaşı, həm də onun çəkilməsi qaydalarını öyrədir. Tələbələr hər hansı bir naxışı işləyən zaman texnoloji tərəflərlə yanaşı, kompozisiya qurulması qanunları da nəzərə alınmalıdır. Kompozisiyaların rənglənməsinə gəldikədə isə tələbələr mütləq milli koloritdən bəhrələnməli və Azərbaycan xalq sənətinin ənənələrini qoruyub saxlamaq şərti ilə yeni müasir tələblərə uyğun xalq naxışlarını işləməlidirlər. Hər bir tələbə işlədiyi naxışlarda öz dəsti xəttini qoruyub saxlamalıdır.

Ornament – bəzək deməkdir. Memarlıq tikililərinin daxili və xarici tərtibatında, plastik sənət əsərlərinin bəzəklərində, eləcə də ibtidai icma şəraitində bəzək ünsürü kimi tətbiq edilirdi.

Ornament sənəti Azərbaycan xalqının bədii ənənələri ,onun dünyagörüşü, tarixi keçmişi ilə qırılmaz sürətdə bağlıdır. İnsan və heyvan fiqurları, çoxbucaqlılar, kvadrat və düzbucaqlılar, məişət əşyaları, hündəsi və nəbati motivlərin stilizə edilmiş təsvirləri milli ornament tədrisinin əsasını təşkil edir. Bununla yanaşı ornamentlərin mənası, məzmunu, stilizəsi, bir naxış mənbəyi kimi istifadə edilməsi və tətbiqi haqqında ətraflı məlumat verilir.

Fənnin həm mühazirə hissəsinə,həm də seminarın aparılmasına 60 saat vaxt ayrılmışdır.

MÖVZULAR ÜZRƏ SAATLARIN PAYLANMASI

№	Mövzuların adları	Mühazirə	Seminar
1.	Ornamentin yaranması, maddi və mədəni aləmin xüsusiyyətlərinin onun quruluşunda öz əksini tapması prosesləri.	4	4
2.	Tarixi və dini mərhələlərin ornament sənətində yer alması və onun bir çox növlərinin meydana gəlməsi haqqında məlumat.	4	4
3.	Həndəsi ornamentin mənşəyi. Nöqtə, düz xətt anlayışları və onları ifadə edən kultların Azərbaycan ornament sənətində yeri.	4	4
4.	Həndəsi formalar və onların bədii simvolik ifadəsinin Azərbaycanın müxtəlif kult və inanc sistemində öz əksini tapması.	4	4
5.	Əyri xətt anlayışı və nəbati ornamentlərin mənşəyi. Müxtəlif təbiət nəsnelərinin nəbati quruluşuna xarakterik ornamentlərin semantikasi.	2	2
6.	Həndəsi və əyri xətlərin vasitəsilə yaranan ornamentlər və onların inkişaf meyarları.	2	2
7.	“Damğa” və “Göl” ornamentləri və onların tarixi mərhələlərə görə inkişafı.	2	2
8.	Kvadrat və dördbucaqlı göl ornamentləri.	2	2
9.	Uzunsov və yastı göl ornamentləri.	2	2
10.	Çoxbucaqlı formalı göl ornamentləri.	2	2
11.	Dairə formalı göl ornamentləri.	2	2
12.	“Gölbəndlik” ornamentinin yaranma tarixi.	2	2
13.	Azərbaycan xalq naxışlarında “S” hərfinə oxşar elementlərin yaranma tarixi.	2	2
14.	“Buta” ornamentinin yaranma tarixi və mənası.	2	2
15.	Birinci qrupa daxil olan buta ornamentləri.	2	2
16.	İkinci qrupa daxil olan buta ornamentləri.	2	2
17.	Üçüncü qrupa daxil olan buta ornamentləri.	2	2
18.	Dördüncü qrupa daxil olan buta ornamentləri.	2	2
19.	“Bulud” ornamentinin yaranması və inkişafı.	2	2
20.	“Xətai” ornamentinin yaranma tarixi.	2	2
21.	“İslimi” ornamentinin yaranma tarixi.	2	2
22.	“İslimi” ornamentinin növləri.	2	2

23.	Ornament sənətində “tağvələçək” anlayışı.	2	2
24.	“Vaq – vaqı”, “başlıq”, “qubpa” və emblem xarakterli sancaq ornamentlərinin yaranma tarixi.	2	2
25.	“Kətəbə” ornamentinin yaranma tarixi.	2	2
26.	Ornament sənətinin intibah dövründən müasir dövrə qədər inkişaf prosesi və dünya incəsənətində yeri.	2	2
Cəmi: 120 saat			

MÖVZULAR VƏ ONLARIN İZAHİ

Mövzu 1. Ornamentin yaranması, maddi və mədəni aləmin xüsusiyyətlərinin onun quruluşunda öz əksini tapması prosesləri – 8 saat.

Ornamentin yaranması, onun mənası və istifadə olunma məqsədi haqqında məlumat. Ən qədim dövrlərdən başlayaraq ibtidai cəmiyyət, antik dövr, roman incəsənəti, qotika və intibah dövründə ornament sənətinin keçdiyi inkişaf yolunun öyrənilməsi.

Mövzu 2. Tarixi və dini mərhələlərin ornament sənətində yer alması və onun bir çox növlərinin meydana gəlməsi haqqında məlumat – 8 saat.

Tarixi və dini mərhələlərin ornament sənətinə təsiri və bu təsir nəticəsində meydana gələn yeni ornament növləri haqqında məlumat.

Mövzu 3. Həndəsi ornamentin mənşəyi. Nöqtə, düz xətt anlayışları və onları ifadə edən kultların Azərbaycan ornament sənətində yeri – 8 saat.

Həndəsi ornamentlər haqqında məlumat. Azərbaycan xalq sənətində həndəsi naxışlardan istifadə.

Mövzu 4. Həndəsi formalar və onların bədii simvolik ifadəsinin Azərbaycanın müxtəlif kult və inanc sistemində öz əksini tapması – 8 saat.

Həndəsi formaların: üçbucaq, kvadrat, romb, düzbucaqlı, dairə və müxtəlif çoxbucaqlı ornamentlərin simvolik mənasının öyrənilməsi və Azərbaycan xalq sənətində bu naxışlardan istifadə.

Mövzu 5. Əyri xətt anlayışı və nəbati ornamentlərin mənşəyi. Müxtəlif təbiət nəsnelərinin nəbati quruluşuna xarakterik ornamentlərin semantikasi – 4 saat.

Nəbati ornamentlər: “çiçək yatağı”, “ləçək”, “yarpaq”, “şaxə”, “piçək” və digər təbiət nəsneləri ilə tanışlıq. Onların nəbati quruluşuna xarakterik ornamentlərin sematikası.

Mövzu 6. Həndəsi və əyri xətlərin vasitəsilə yaranan ornamentlər və onların inkişaf meyarları – 4 saat.

Həndəsi və əyri xətlərin köməyi ilə əmələ gələn ornamentlərin inkişaf tarixinin öyrənilməsi.

Mövzu 7. “Damğa” və “Göl” ornamenti və onların tarixi mərhələlərə görə inkişafı – 4 saat.

“Damğa” və “Göl” ornamentinin quruluşunun öyrənilməsi və onların bölündüyü qruplar haqqında məlumat.

Mövzu 8. Kvadrat və dördbucaqlı göl ornamentini – 4 saat.

Kvadrat və dördbucaqlı göl ornamentinin kompozisiya quruluşunun öyrənilməsi. Onun dekorativ – tətbiqi sənət sahələrində istifadəsi.

Mövzu 9. Uzunsov və yastı göl ornamentini – 4 saat.

Azərbaycan dekorativ sənətində göl ornamentinin yeri və onun növlərindən olan uzunsov və yastı göl ornamentini haqqında məlumat.

Mövzu 10. Çoxbucaqlı formalı göl ornamentini – 4 saat.

Çoxbucaqlı formalı göl ornamentinin Azərbaycan ornament tarixində oynadığı rol və kompozisiya quruluşunun öyrənilməsi.

Mövzu 11. Dairə formalı göl ornamentini – 4 saat

Dairə formalı göl ornamentinin quruluşunun öyrənilməsi. Dairə formalı göl ornamentinin dairəvi formalı səma cisimlərini simvolizə etməsi.

Mövzu 12. “Gölbəndlik” ornamentinin yaranma tarixi – 4 saat.

“Gölbəndlik” ornamentini haqqında məlumat və onun kompozisiya quruluşunun öyrənilməsi.

Mövzu 13. Azərbaycan xalq naxışlarında “S” hərfinə oxşar elementlərin yaranma tarixi – 4 saat.

Azərbaycan ornament tarixində “S” hərfinə oxşar elementlərdən istifadə. Milli üslubu saxlamaq şərti ilə elementin müasir formasının işlənməsi.

Mövzu 14. “Buta” ornamentinin yaranma tarixi və mənası – 4 saat.

Buta ornamentinin mənşəyi və yaranma tarixi haqqında məlumat. Buta ornamentinin mənası. Azərbaycan xalq sənətində istifadəsi ilə yanaşı digər xalqların sənətkarlığında da istifadəsi haqqında məlumat.

Mövzu 15. Birinci qrupa daxil olan buta ornamentləri – 4 saat.

Buta ornamentinin bölündüyü qruplar və birinci qrupa daxil olan buta ornamentləri haqqında məlumat. Həmçinin birinci qrupa daxil olan butaların rəsinin işlənməsi.

Mövzu 16. İkinci qrupa daxil olan buta ornamentləri – 4 saat.

Buta ornamentinin bölündüyü qruplar və ikinci qrupa daxil olan buta ornamentləri haqqında məlumat. İkinci qrupa daxil olan butaların rəsinin işlənməsi.

Mövzu 17. Üçüncü qrupa daxil olan buta ornamentlər – 4 saat.

Buta ornamentinin bölündüyü qruplar və üçüncü qrupa daxil olan buta ornamentləri haqqında məlumat. Üçüncü qrupa daxil olan butaların rəsinin işlənməsi.

Mövzu 18. Dördüncü qrupa daxil olan buta ornamentləri – 4 saat.

Buta ornamentinin bölündüyü qruplar və dördüncü qrupa daxil olan buta ornamentləri haqqında məlumat. Dördüncü qrupa daxil olan butaların rəsinin işlənməsi.

Mövzu 19. “Bulud” ornamentinin yaranması və inkişafı – 4 saat.

Azərbaycan ornament sənətinin əsas elementlərindən biri – bulud ornamenti. Keramikada, metal məmulatlarının bəzədilməsində, memarlıqda sonralar miniatürada və kitab tərtibatında bulud ornamentindən geniş istifadə.

Mövzu 20. “Xətai” ornamentinin yaranma tarixi – 4 saat.

Azərbaycan dekorativ tətbiqi sənətinin bütün sahələrində xətai kompozisiyası geniş istifadə. Xətai kompozisiyası öz forma və strukturuna görə islimiyə oxşasada özünə məxsus xarakterik cəhətlərinin öyrənilməsi.

Mövzu 21. “İslimi” ornamentinin yaranma tarixi – 4 saat.

Azərbaycan xalq sənətinin bir çox sahələrində islimi ornamentinin yeri. İslimi ornamentinin quruluş kompozisiyasının quruluş xarakterinin öyrənilməsi.

Mövzu 22. “İslimi” ornamentinin növləri – 4 saat.

İslimi ornamentinin bölündüyü qruplar və hər qrupa daxil olan islimi ornamentinin quruluş kompozisiyasının öyrənilməsi. İslimi ornamentinin rəsinin işlənməsi.

Mövzu 23. Ornament sənətində “tağ və ləçək” anlayışı – 4 saat.

Azərbaycan xalq sənətində “tağ və ləçək” ornamentin istifadə və onun quruluş kompozisiyasının öyrənilməsi.

Mövzu 24. “Vaq – vaqı”, “başlıq”, “qubpa” və emblem xarakterli sancaq ornamentlərinin yaranma tarixi – 4 saat.

“Vaq – vaqı”, “başlıq”, “qubpa” və emblem xarakterli sancaq ornamentlərinin yaranma tarixi və Azərbaycan incəsənətində tutduğu yer. Bu ornamentlərin quruluş kompozisiyasının öyrənilməsi.

Mövzu 25. “Kətəbə” ornamentinin yaranma tarixi – 4 saat.

Azərbaycan xalq sənətində kətəbə ornamentindən istifadə və onun quruluş kompozisiyasının öyrənilməsi.

Mövzu 26. Ornament sənətinin intibah dövründən müasir dövrə qədər inkişaf prosesi və dünya incəsənətində yeri – 4 saat.

Ornament sənətinin intibah dövründən – barokko, rokoko, klassisizm, ampir – müasir dövrə qədər keçdiyi inkişaf mərhələsi.

ƏDƏBİYYAT

1. L. Kərimov "Azərbaycan xalçası" II, III cildlər 1983.
2. Rasim Əfəndi "Azərbaycan dekorativ tətbiqi sənətləri" Bakı 1976.
3. X.S. Məmmədov, İ.R. Əmiraslanov, H.N. Nəcəfov, A.A. Mürsəlov "Naxışların yaddaşı" Bakı 1981.
4. S.R. Əfəndiyev "Azərbaycan dekorativ tətbiqi sənətləri" Bakı 1976.
5. N.A. Abdullayeva "Azərbaycan xalça sənəti" Bakı 1980.
6. К. Алиева «Тегризская ковровая школа XVI – XVII в.в.» Баку 1999.